

Кривицький Ю. В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7063-4725>

Юридична аргументація: доктринальне розуміння та методологічний потенціал

Метою наукової статті є узагальнення та розвиток теоретико-методологічних знань щодо сутності й методологічного потенціалу юридичної аргументації. **Методологічну основу** наукового пошуку становить сукупність світоглядних, філософських і наукознавчих засад, принципів наукового пізнання, методологічних підходів, загальних методів мислення, філософських, загальнонаукових і конкретно-наукових методів, використання яких забезпечило обґрунтованість та вірогідність результатів дослідження юридичної аргументації. **Наукова новизна** публікації полягає в тому, що вперше запропоновано використовувати методологічний інструментарій юридичної аргументації під час розроблення теорії правової реформи; удосконалено змістову та видову характеристику юридичної відповідальності з формулюванням авторської дефініції останньої; подальшого розвитку набули наукові уявлення про генезу теорії юридичної аргументації та її перспективи у вітчизняному правознавстві. **Висновки** наукової статті представлені такими положеннями: юридична аргументація виникла на певному історичному етапі розвитку загальної теорії аргументації (наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.). Вона постійно еволюціонує, стає змістовно збагаченою та отримує розвиток під час юридичної діяльності (практичної, наукової та освітньої). Юридична аргументація сприяє пошуку способів найбільш ефективного вирішення спірних ситуацій у юридичній діяльності, одночасно виконуючи функцію збереження та поширення правового досвіду й традицій. Поняття юридичної аргументації є узагальнювальною категорією, яка інтегровано відтворює обов'язкову – центральну, системоутворювальну, фахово-спеціальну складову юридичної діяльності. Юридичну аргументацію визначено як процес і результат обґрунтування істинності (правильності) фактів та/або переконання в прийнятності сукупності аргументів стосовно юридично значущого питання, що виникає в процесі юридичної діяльності.

Ключові слова: аргументація; юридична аргументація; теорія юридичної аргументації; моделі юридичної аргументації; види юридичної аргументації; методологічний потенціал; правова реформа.

Вступ

Юридична аргументація тісно пов'язана з природою юридичної діяльності, оскільки сприяє пошуку найбільш ефективного способу вирішення конкретної юридичної справи або розв'язання наукового завдання чи освітньої проблеми, одночасно виконуючи функції збереження та поширення правового досвіду й традицій, юридичного стилю мислення. Аргументацію можемо прослідкувати в будь-якій важливій сфері людської діяльності (Savchuk, 2017; Shcherbyna O., & Shcherbyna N. 2019; Tretiak, 2004). Стосовно юриспруденції, аргументація є універсальною для всієї сфери права, логіко-методологічною процедурою пошуку та встановлення переконливих підстав судженням щодо юридично значущих подій, їхньої правової оцінки та прийняття адекватних їм рішень. У теоретичних розробках у царині права поняття «аргументація» постає підґрунтям формування теорії юридичної аргументації та аргументативного підходу до розуміння права (Shcherbyna, 2016, p. 65).

У зв'язку із цим М. І. Козюбра слушно відмічає, що загальнотеоретичне правознавство еволюціонує надто повільно й не встигає за викликами часу та змінами, що відбулися як в Україні та на пострадянському просторі, так і у світі загалом за останні три десятиліття. Воно

продовжує висвітлювати й обговорювати переважно традиційні проблеми, які значною мірою залишилися з часів радянської епохи. Не можна, звісно, стверджувати, що ці проблеми повністю вичерпано. І їм досить часто потрібен свіжий погляд, який урахував би як зміни, що відбулися в суспільному й правовому житті, так і здобутки інших наук, особливо тих, які сформувалися в останні десятиліття. Проте життя висуває на порядок денний чимало нових проблем, які потребують доктринального осмислення, зокрема питання моделей і правил юридичної аргументації, їхніх національних особливостей (Kozubra, 2017, p. 6). Саме тому особливого значення набуває висвітлення генези теорії юридичної аргументації, розгляд ознак, моделей і видів (типів) юридичної аргументації, а також розкриття її методологічного потенціалу в контексті розв'язання наукових проблем сучасного правознавства.

Проблематика юридичної аргументації, як і аргументація загалом, є міждисциплінарним предметом наукових студій, «спільною територією» для філософії, логіки, лінгвістики, риторики, психології, політології, соціології, правознавства, насамперед загальнотеоретичного (Dudash, 2016, p. 99; Rabinovych, & Dudash, 2016, p. 9). Науково-теоретичною основою цієї розвідки є праці Р. М. Абрамовича, Ж.-Л. Бержеля, М. С. Бургіна, Т. І. Дудаша, В. І. Кістяника, М. І. Козюбри,

Д. Ллойда, О. М. Лобача, Р. Д. Ляшенка,
М. О. Мельник, А. П. Політюк, П. М. Рабіновича,
М. Д. Савенка, В. А. Сала, А. В. Хворостянкіної,
О. Ю. Щербини, О. М. Юркевич та ін.

Мета і завдання дослідження

Метою цієї статті є узагальнення та розвиток теоретико-методологічних знань щодо сутності, природи та методологічного потенціалу юридичної аргументації. Для її досягнення сформульовано такі завдання: по-перше, окреслити генезу теорії юридичної аргументації; по-друге, за результатами аналізу загальнотеоретичних досліджень розкрити ознаки та запропонувати авторську дефініцію юридичної аргументації; по-третє, здійснити класифікацію юридичної аргументації та проаналізувати її гносеологічні можливості в обґрунтуванні правильності й переконанні у прийнятності ключових положень теорії правової реформи.

Виклад основного матеріалу

Юридична аргументація має глибоке історичне коріння, що сягає періоду античності. Особливе значення для становлення політичного та юридичного дискурсу (від лат. *Discursus* – міркування) і започаткування вчення про них мало зародження демократії, котра, як відомо, виникла в Стародавній Греції. Уміння переконувати людей, наводити обґрунтовані аргументи проти своїх опонентів, впливати не лише на розум, а й на почуття та емоції слухачів, набуло важливого значення. Публічні політичні дискусії, побудовані на змаганні сторін судочинства, стимулювали потяг до інтелектуальної діяльності, аналізу й систематизації нагромаджених у процесі цих диспутів і судових дебатів ідей та вироблення відповідних правил і навичок таких дискурсів.

З огляду на те, що більшість мешканців Стародавньої Греції не знала прийомів та методів ведення полеміки, досить швидко виникла потреба в навчанні риторики й аргументації. Першими, хто взяв на себе цю місію, були давньогрецькі софісти – професійні вчителі філософії та красномовства другої половини V ст. – першої половини IV ст. до н. е. Проте їх навчання зводилося здебільшого до підготовки текстів промов і вивчення їх напам'ять учнями або ж до застосування різних квазілогічних хитрощів, які створювали видимість обґрунтування чи спростування будь-чого. Очевидно, що для успіху в диспутах і судових дебатах, які часто вимагали спритності розуму та миттєвої реакції на аргументи опонента, цього було явно недостатньо. Як результат, постала суспільна потреба в теорії й технології аргументації (Kozіubra, 2013, p. 559).

Попри те, що інтелектуальні вправи ґрунтувалися переважно на політико-правових

аспектах тогочасної соціальної дійсності, формування теорії юридичного дискурсу не було відокремлене від становлення загальної теорії аргументації – міждисциплінарної сфери знань про засоби, способи та методи переконання й впливу на людей; методології обґрунтованого переконання. Від самого початку загальна теорія аргументації розвивалася двома напрямками: теоретичним, який сприяв поглибленню предмета та взаємодії з іншими античними науками (етикою, політикою, діалектикою), та нормативним, що намагався стабілізувати й уніфікувати застосування риторики в людській діяльності, виробивши досконалу техніку аргументації (Burhin, 1998, p. 139). Виникнення загальної теорії аргументації пов'язане з античними філософськими школами, фундамент яких заклали такі видатні мислителі, як Сократ, Платон й особливо Арістотель. Їх наступники, представники римської епохи, – Цицерон і Квінтіліан розробили реалістичну теорію судової аргументації.

Закладені в період античності основи загальної теорії аргументації були розвинуті в наступні історичні епохи – Середньовіччя та Нового часу такими визначними філософами та вченими, як П. Абеляр, Т. Аквінський, Е. Фронс, Ф. Бекон, Т. Гоббс, Г. В. Лейбніц, Вольтер, Ч. Беккарія, І. Бентам, А. Шопенгауер та ін. Водночас істотний вплив на теорію аргументації здійснювали напрями й течії, що базувалися здебільшого або й виключно на традиційній логічній структурі мислення, в основу якого покладено силогістичні методи. У цьому контексті варто навести міркування італійського юриста Ч. Беккарія, який у трактаті «Про злочин і покарання» (1764 р.) наполягав на точній формальній логічності судового доведення, що призводить до застосування так званого юридичного силогізму: «З приводу кожного злочину суддя повинен побудувати правильний умовивід. Більший засновок – загальний закон, малий – діяння, противне або згідне із законом; висновок – свобода або покарання. Якщо суддя за примусом або за своєю волею зробить замість одного хоча б тільки два умовиводи, то ні в чому не можна бути впевненим» (Yurkevych et al., 2015, p. 33). Намагання доповнити загальну теорію аргументації засобами та методами неопозитивістського спрямування, зокрема неформальної логіки, антропології, досить часто призводили до суперечностей, що негативно позначалося на її авторитеті серед юристів. Не сприяла йому й надмірна абстрактність філософських суджень, їх відірваність від юридичної практики.

Тому й не дивно, що попри зростання кількості публікацій і різних наукових заходів (семінарів, конференцій тощо), присвячених теорії аргументації, впливу на практичну

юридичну діяльність вони майже не мали. Більшість юристів про здобутки філософської аргументації або ж не знала зовсім, або, якщо й знала, то не використовувала їх. Скептичне ставлення юристів поширювалося також на логіку (навіть під назвою «юридична») та її значення для правової теорії та юридичної практики. Властива загальній теорії аргументації орієнтація на традиційні засоби силогістики та інші позитивістські інструменти перетворювали її на «механічну юриспруденцію». І це при тому, що загальна теорія аргументації у зв'язку з суттєвим урізноманітненням і посиленням динамічності правового життя та ускладненням юридичної практики набувала все більшої актуальності для юриспруденції.

Вагома заслуга у звільненні юриспруденції від надмірного впливу на неї формальної логіки й силогістики належить соціологічному підходу до розуміння права та його варіаціям – від школи «живого (вільного) права» до американської та скандинавської версій правового реалізму. Останні здійснили значний внесок у формування теорії юридичної аргументації, переосмисливши її шлях від механічного копіювання справ на підставі формального аналізу норм і прецедентів до мистецтва аналізу фактів і формування думки й аргументів. Заперечуючи «механічну юриспруденцію», яка мала вияв у використанні методів формальної логіки та дедуктивному виведенні конкретних рішень з абстрактних категорій, реалісти наголошували на тому, що судді при формуванні аргументації мають зосереджувати свою увагу на аналізі фактів конкретної справи, які формують живу частину правової дійсності (Melnyk, 2017, p. 29). Значному поштовху інтересу до теорії аргументації, передусім юридичної, після Другої світової війни сприяв масовий рух проти позитивізму.

Під впливом цих факторів розпочала формування теорія власне юридичного дискурсу порівняно автономного від загальної філософської аргументації. Особливої активності вказаний процес набув у другій половині ХХ ст. Саме в цей час закладалися основи концепції юридичної аргументації як самостійного напрямку загально-теоретичного правознавства. До створення цієї концепції доклали зусиль учені різних країн – Х. Перельман (Польща, Бельгія), С. Тулмін (Велика Британія), Ж. Дабен, М. Калиновські (Франція), Р. Алексі, Ю. Габермас, А. Кауфманн, Г. Струк (Німеччина), Ф. Емерен, Р. Гроотендорст (Нідерланди), Р. Дворкін, Ф. Шауер (США) та інші (Koziubra et al., 2015, p. 268).

Важливою віхою на шляху формування теорії юридичної аргументації стала концепція «нової риторики» Х. Перельмана, обґрунтована у праці «Нова риторика. Трактат з аргументації» (1958 р.), підготовленої у співавторстві з Л. Ольбрехтс-

Тітекою (їй належав ілюстративний матеріал). Спираючись на традиції античної риторики Арістотеля, Цицерона та Квінтіліана, Х. Перельман запропонував доповнити теорію демонстративного доведення, що ґрунтувалася на формальній логіці, «новою риторикою», метою якої є переконання за допомогою дискурсу, побудованого не лише на аналітичних доказах, базованих на логіко-раціональному мисленні, а й на використанні прийомів ораторського мистецтва, здатних переконати аудиторію, психологічно схилити її на свій бік. У 1959 р. вийшла книга «Застосування аргументів» С. Тулміна, вихідна ідея якої переґукувалася з підходом Х. Перельмана.

Таким чином, у другій половині ХХ ст. виник новий підхід до дослідження міркування як аргументації, що виражена природною мовою, який позначено терміном «аргументативний поворот». Цьому терміну характерний пошук таких методів аналізу й оцінки міркувань, які враховують не лише форму міркування, відповідно не є формальними. Концепції «працюючої логіки» та «нової риторики» розглянуто як підстави аргументативного повороту, а їх автори – С. Тулмін, Х. Перельман і Л. Ольбрехтс-Тітека – як фундатори (Politiuk, 2015, p. 6-7). Причому аргументація є цариною міждисциплінарних досліджень, їх «спільною територією». Самостійної науки, предметом якої було б вивчення специфіки такої форми діяльності, як аргументація, на теперішній час не існує. Вагомим внеском у розвиток теорії юридичної аргументації є праці Р. Алексі (Koziubra, 2016, p. 170), Р. Дворкіна (Kistianyk, 2013, p. 21) та ін.

Нині проблематику юридичної аргументації не лише жваво обговорюють у середовищі юристів-науковців і практиків, а й вводять до навчальних програм юридичних шкіл європейських й американських університетів як самостійні курси спеціальної професійної підготовки кандидатів на посаду судді, прокурора. На жаль, в Україні юридична аргументація лише розпочинає привертати до себе належну увагу з боку представників загальнотеоретичної та галузевої юриспруденції.

Як правило, питання, що належать до теорії юридичної аргументації, розглядають у межах традиційної або юридичної логіки, яка представлена переважно логіками та філософами. Ними опубліковано низку ґрунтовних праць, серед яких слід відзначити розробки О. І. Гвоздіка, В. Є. Жеребкіна, А. П. Політук, В. Д. Титова, О. Ю. Щербини, О. М. Юркевич та ін. Наприклад, представники харківської школи логіки підготували монографію «Юридична аргументація. Логічні дослідження» за загальною редакцією О. М. Юркевич (Yurkevych, 2015). У свою чергу О. Ю. Щербина опублікувала монографію «Логіка та юридична аргументація» (Shcherbyna, 2013). Серед вітчизняних фахівців загальнотеоретичного

правознавства у сфері наукових інтересів яких перебуває теорія юридичної аргументації, слід виокремити викладачів та аспірантів Національного університету «Києво-Могилянська академія», а саме: М. І. Козюбру (керівник наукового напрямку), Р. М. Абрамович, В. І. Кістяника, М. О. Мельник, М. Д. Савенка, А. В. Хворостянкіну та інших, а також представників Львівського національного університету імені Івана Франка, зокрема П. М. Рабіновича та Т. І. Дудаш.

У сфері права аргументація відіграє важливу роль. Якщо людина висловлює думку, що є юридично значущою, і бажає, щоб її сприйняли, вона має навести аргументи на її підтримку. Необхідність в аргументації відчувають усі, особливо ті, хто професійно виконує практичну юридичну діяльність. Аргументацію для обґрунтування своєї позиції перед професійною чи навчальною аудиторією використовують вчені-юристи. Виконуючи свою методологічну функцію, аргументація в юридичних міркуваннях відіграє подвійну роль: з одного боку, є методологічним підходом у теорії та філософії права, а з іншого – одним з основних методів в юридичній практиці, виступаючи способом раціонального обґрунтування (Shcherbyna, 2013, p. 50).

Поняття юридичної аргументації набуває важливого значення в процесі сучасних змін характеру юридичної діяльності, зокрема завдяки відходу від виключно позитивістського підходу до розуміння права, переоцінці зв'язку між законодавством і правозастосуванням, правотворчістю й тлумаченням норм права, кардинальній зміні ролі судді наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. тощо. Його використовують як у теоретичному, так і в практичному значеннях. У теоретичному контексті поняття юридичної аргументації містить комплекс знань про ознаки, види, моделі (типи), засоби, прийоми аргументування як інтелектуальної процедури. Щоб зрозуміти аргументацію, залучають комплекс знань у сфері логіки, філософії, риторики, психології, правознавства тощо. У практичному аспекті юридична аргументація є однією з основних логічних складових юридичної техніки, що має за мету здійснення правотворчості, правореалізації та правозастосування за певними правилами.

Сучасна теорія юридичної аргументації поєднує знання формально-логічних теорій загальнотеоретичного значення зі змістовими завданнями правознавства та юридичної практики. Суттєвою відмінністю цієї теорії є дослідження раціональних моделей юридично значущого міркування та переконання з урахуванням контекстуальних залежностей співчасників і специфіки суб'єктивних факторів (об'єктивних і суб'єктивних контекстів).

У юридичній літературі наведено різні доктринальні дефініції поняття «юридична (правова) аргументація», зокрема як:

– процес і результат мовного обґрунтування пропонуваного або ухваленого юридично значущого рішення (чи проєктованого або вчиненого діяння) через посилання аргументатора на певні обставини та факти (діяння, події, явища, процеси) (Rabinovych, 2015, p. 22);

– процес підбору аргументів і структурування відношень між ними відповідно до логічних правил істинності, що здійснено в юридичному контексті (Yurkevych et al. 2015, p. 12);

– раціональний спосіб переконання суб'єктів правовідносин за допомогою усного або письмового впливу на них, здійсненого шляхом висунення, обґрунтування та критичної оцінки тверджень, гіпотез, пропозицій із застосуванням юридичної термінології з метою зміни їх поглядів чи переконань (Liashenko, 2012, p. 75);

– неупереджений процес логічного та мовного доведення тієї чи іншої думки з використанням характерних елементів – тези, аргументу, форми (демонстрації), і яка має на меті досягнення правового результату (Salo, 2017, p. 35).

Беручи до уваги зазначені вище позиції, а також міркування науковців, які будують теоретичні конструкції юридичної аргументації, не надаючи відповідні дефініції (Berznel, 2000, p. 475-479; Lloyd, 2006, p. 305), є всі підстави стверджувати, що юридична аргументація – це процес і результат обґрунтування істинності (правильності) фактів та/або переконання у прийнятності сукупності аргументів стосовно юридично значущого питання, що виникає під час юридичної діяльності. Водночас юридичній аргументації притаманні такі ознаки:

– має дуалістичний характер, тобто об'єднує процес і результат обґрунтування та/або переконання;

– спрямована на обґрунтування істинності (правильності) фактів та/або переконання у прийнятності сукупності аргументів, тобто обґрунтованість (доказовість) становить змістово-об'єктивний аспект юридичної аргументації, а переконливість (прийнятність) – комунікативно-суб'єктивний;

– належить до певного юридично значущого питання (справи), наприклад, створення, зміни чи скасування норми права, інтерпретації її змісту, підтвердження або спростування суджень однієї зі сторін у судовому процесі, розв'язання наукової проблеми з розробки теорії правової реформи (Kryvytskyi, 2018, p. 40) тощо;

– здійснюється під час юридичної діяльності, тобто на професійній основі юристами у формі практичної (правотворчої, правореалізаційної,

правозастосовної та правоохоронної), наукової та освітньої діяльності.

Вивчення природи юридичної аргументації охоплює філософський, теоретичний, емпіричний та аналітичний рівні. Філософський зріз обумовлений концепцією раціональності, яку підтримує дослідник («геометрична» – аргументація створена на безспірній основі й у логічно досконалий спосіб; «антропологічна» – підґрунтям аргументації є те, що вважають раціональним члени комунікативної спільноти; «критична» – аргументація заснована на систематичній перевірці прийнятності всіх аргументаційних кроків). Певна концепція раціональності зумовлює теоретичну модель аргументації, а саме: 1) логічну – спрямована на напрацювання універсальних стандартів оцінки того, чи аргументація гарантує, що точка зору, яку відстоюють, є істинною, якщо є правильними засновки; 2) риторичну – виявляє ті властивості юридичного дискурсу, котрі відіграють життєво важливу роль у переконанні аудиторії у прийнятності конкретної точки зору та залежить від контексту аргументації; 3) діалектичну (діалогічну) – передбачає діалектичну процедуру для систематичної перевірки прийнятності різних точок зору, в якій (процедурі) проходить обмін аргументами й критичними відповідями за правилами діалектичної дискусії (Dudash, 2017, р. 87). У різних формах і видах юридичної діяльності питома вага моделей аргументації буде відрізнятися. Крім того, для них притаманні власне емпірична, аналітична й практична складові.

За цільовим призначенням юридичну аргументацію можна використовувати як у теорії, так і на практиці. У теоретико-прикладних дослідженнях аргументи юридичного значення можна прослідкувати як у правознавстві, так і в інших суспільних науках – філософії, соціології, політології, психології тощо. На практиці юридична аргументація може набувати різних значень. Так, вона має суто юридичне значення у правозастосованні та загальнолюдське соціально-правове значення поза практикою реалізації норм права. Виходячи з цього, в загальнотеоретичному аспекті юридичну аргументацію можна поділити на теоретичну (наукову та освітню) та практичну (прикладну). Як теоретична, так і практична юридична аргументація засновані на правовому досвіді й традиціях. Водночас юридична аргументація за підставу має як знання, отримане з боку точних наук (наприклад, результати криміналістичної експертизи), так і смислові інтерпретації, що містять, приміром, слідчі версії або промови адвоката.

Якщо виокремити серед багатьох аспектів юридичної аргументації гносеологічний, логічний і лінгвопсихологічний, то вони представляють три процедурні аспекти: дослідження, обґрунтування та переконання. Дійсно, за юридичної аргументації

відбувається дослідження – гносеологічна процедура, в якій предмет вивчення постає у своїх властивостях з підкресленням юридично суттєвих ознак при юридичному визначенні. Процедуру дослідження унормовано юридичним чином, завдяки чому не всі засоби дослідження можуть бути прийнятними. Обґрунтування належить до суто логічних процедур, що є аспектом юридичної процедурної практики. Воно зумовлене законом достатньої підстави та логічною теорією доведення. Обмеження інтелектуальних можливостей обґрунтування також пов'язано з юридичною необхідністю. Це означає, що не кожна підстава буде юридично необхідною. Наприклад, свідчення зацікавленої особи можуть бути істинними, але можуть бути не прийнятими суддею як підстава, як наслідок, вони можуть бути відхилені відповідно до норм процесуального права. Також переконання – це результат інтелектуально-процесуальної дії, якого можна досягти завдяки активації лінгвопсихологічного аспекту юридичної аргументації.

У логіці, зокрема юридичній, та в працях, присвячених безпосередньо теорії юридичної аргументації, можна простежити різні підходи до класифікації (типологізації) останньої. На підставі узагальнення різних точок зору з цього питання виокремимо такі види (типи) юридичної аргументації: 1) за онтичною природою безпосереднього об'єкта: а) юридична аргументація діяння (дії, бездіяльності), б) юридична аргументація правового акта (нормативно-правового акта, правозастосовного акта, акта тлумачення норм права); 2) за формами (сферами) юридичної діяльності: а) практична або практично-прикладна (судова, адвокатська, прокурорська, слідча), б) наукова (науково-теоретична), в) освітня (навчальна, навчально-освітня); 3) за стадіями правового регулювання суспільних відносин: а) правотворча, б) правореалізаційна, в) правоінтерпретаційна, г) правозастосовна; 4) за формою прояву (вираження): а) аналітична (внутрішньосуб'єктивна), б) діалектична (зовнішньосуб'єктивна); 5) за способом зовнішньої об'єктивації: а) усна, б) письмова, в) діяльнісна (завдяки мові жестів, поведінкових зразків); 6) за темпоральним показником стосовно її предмета: а) попередня, б) проміжна, в) остаточна; 7) за видом використовуваної логіки та відповідних аргументів: а) класична (логіка пропозиціональна, предикатів тощо), б) некласична (модальна, релевантна, діалектична (діалогічна), логіка оцінок, норм, запитань, нечітких понять, рішень тощо); 8) за змістом використаних аргументів: а) легістська (юридична), б) антропологічна (людиноцентрична, людиновимірна), в) соціологічна (економічна, моральна, політична, ідеологічна, зокрема релігійна, тощо); 9) за рівнем ефективності (впливовості, переконливості): а) достатньо ефективна, б) частково ефективна, в) неефективна (Rabinovych, & Dudash, 2016,

р. 15-16); 10) за галузевою приналежністю: а) юридична аргументація в конституційному праві, б) юридична аргументація в адміністративному праві, в) юридична аргументація в цивільному праві, г) юридична аргументація у кримінальному праві, д) юридична аргументація в податковому праві (Lobach, 2017); 11) за змістом засобів і прийомів (стилю) юридичного дискурсу (міркування): а) дедуктивна, б) індуктивна, в) герменевтична, г) цілісна (когерентна).

З огляду на важливість останнього критерію для розуміння природи юридичної аргументації, зупинимось детальніше на характеристиці саме цих видів, які у спеціальній літературі називають типами (Koziubra, 2013, р. 3). Так, дедуктивний тип юридичної аргументації побудований на правилах силогізму: рішення будь-якого юридичного казусу (висновок), яке за названими правилами розглядається як менший засновок, виводиться з чинної норми права – більшого засновку. Зокрема у формі такого силогізму вирішуються питання про логічну відносність і допустимість тих або інших доказів у цивільному, кримінальному та господарському судочинстві, а також здійснюється юридична кваліфікація правомірної поведінки чи протиправного діяння (дії або бездіяльності). Дедуктивна юридична аргументація властива переважно для юридичного позитивізму та його варіантів, зокрема так званої юриспруденції понять, і загалом збігається з логічною моделлю аргументації. Як свідчить юридична практика, мають місце численні порушення логічних правил, отриманих дедуктивним шляхом. Дедуктивний тип не враховує наявності колізій між нормами права, можливості формулювання правозастосовних рішень усупереч дослівному тексту норм права (*contra legem*), в тому числі у випадках їх застарілості, невідповідності правовим цінностям (Koziubra, 2018, р. 7–8) тощо. Зважаючи на суттєві недоліки дедуктивної юридичної аргументації, її вже давно не розглядають як провідну, а тим паче єдину технологію правозастосування, хоч її гіпертрофований вплив на юридичну аргументацію досі до кінця не подоланий, особливо у правовій системі України.

Індуктивний тип юридичної аргументації виник як реакція на недосконалість логічної моделі й, по суті, побудований на протилежних їй засобах і прийомах юридичного дискурсу. Його формулювання й остаточне утвердження тісно пов'язані зі становленням і розвитком соціологічного типу праворозуміння. Представники різних варіацій останнього стверджують, що компетенцію юриспруденції становить живе спостереження за юридично значущими людськими відносинами, узагальнення даних такого спостереження та виведення з нього рішення. Судді, приймаючи рішення, не обмежуються суто логічною операцією «виведення» з більшого засновку – норми закону чи іншого нормативно-правового акта, а мають

враховувати моральні, політичні, економічні передумови та цінності, що перебувають за межами позитивного права. Особливо актуальними є міркування про те, що закон не є єдиною й винятковою підставою для прийняття рішення; необхідна адаптація тексту закону до потреб часу шляхом його тлумачення. Ці висновки цілком співзвучні з сучасними теоріями динамічного (еволюційного, або функціонального) тлумачення норм права та позицією Європейського суду з прав людини, який у низці своїх рішень наголошував на тому, що право – це живий інструмент, який має змінюватися відповідно до вимог часу (Koziubra, 2018, р. 11).

Зі свого боку герменевтичний тип юридичної аргументації своїм становленням і розвитком завдячує герменевтиці (Koziubra, 2018, р. 6). Ключовим поняттям герменевтичного типу є поняття так званого «герменевтичного кола», під яким слід розуміти можливість осягнення цілого через пізнання частин, і навпаки, що, власне, й утворює коло. Використання поняття герменевтичного кола в юридичній науці, на відміну від інших наук, має свою специфіку. Для інтерпретації звичайних текстів достатньо розуміти зміст їхніх слів, хоч це також не завжди просто. Для юридичної інтерпретації самого розуміння змісту слів часто недостатньо. На практиці нерідко виникають ситуації, коли зміст тієї чи іншої норми права неможливо встановити шляхом буквального філологічного (граматичного) тлумачення – з'ясування семантичного змісту слів, за допомогою яких норма сформульована. «Буква» закону не завжди відповідає «духу» права. Він же може бути виявлений лише на основі системного тлумачення, тобто розгляду будь-якого окремого правила в контексті з іншими нормами, інакше кажучи, через таку характерну ознаку права, як системність. Проте застосування герменевтичного кола в юриспруденції з'ясуванням взаємозв'язків між окремими словами юридичного тексту та нормами не є вичерпним. Юрист, який застосовує норму права, має бачити зв'язок між конкретними фактами, врегульованими нею, і суспільними чинниками.

В основі цілісного (когерентного) типу юридичної аргументації лежить ідея системної єдності, або когерентності. Остання є суттєвим елементом раціональності та є незамінною для теорії раціонального юридичного дискурсу. Цілісним типом юридичної аргументації охоплено, з одного боку, узгоджений і взаємопов'язаний комплекс засобів, методів і прийомів, які застосовують під час аргументації, а з іншого – чимало не менш важливих аспектів єдності (когерентності), зокрема: 1) розуміння права як багатоаспектної цілісності, що існує в різних проявах і формах, основою яких є невідчужувані права людини; 2) погляд на право не як на статичне явище, а інтелектуальний процес, в якому

норми мають розглядатися лише в контексті нагромаджених людством цінностей, численних суспільних відносин та інститутів, розгалужених процедур і стилю мислення; 3) усвідомлення того, що висновки в будь-якій справі мають бути побудовані на єдності, цілісності доказової бази, тобто виявленні, вивченні та оцінці всіх доказів, що мають значення для справи; 4) уявлення про юридичну аргументацію не лише як про винятково раціональну процедуру, здійснювану за правилами логіки, а й таку, що включає логічно недійсні аргументи, які можуть бути риторично ефективними; 5) усвідомлення того, що жодна модель юридичної аргументації не може претендувати на завершеність і когерентність сама собою, без її втілення в реальних діях людей через певні процедури.

Юридична аргументація не може бути побудована як на механістичному застосуванні норми закону чи іншої форми (джерела) права до конкретної ситуації, так і на необмеженій дискреції під час ухвалення правозастосовних рішень. У юридичній аргументації мають бути поєднані здобутки всіх її типів – дедуктивного, індуктивного, герменевтичного та цілісного (когерентного). Лише таке поєднання забезпечить точність, необхідну об'єктивність, реалістичність і динамізм юридичної аргументації (Koziubra, 2013, p. 3-6).

Наукова новизна

За результатами проведеного дослідження вперше запропоновано використовувати методологічний інструментарій юридичної аргументації під час розробки теорії правової реформи; вдосконалено змістову та видову характеристику юридичної відповідальності з формулюванням авторської дефініції останньої; набули подальшого розвитку наукові уявлення про генезу теорії юридичної аргументації та її перспективи у вітчизняному правознавстві.

Висновки

На підставі висвітленого вище можна дійти таких висновків:

1. Юридична аргументація виникла на певному історичному етапі розвитку загальної теорії аргументації (наприкінці XIX – на початку XX ст.). Вона постійно еволюціонує, стає змістово збагаченою і розвивається в процесі юридичної діяльності (практичної, наукової та освітньої). Природа юридичної аргументації інтегрована, оскільки вона формується під впливом різних наукових концепцій і шкіл. В її основі лежать знання з логіки, філософії, риторики, психології, лінгвістики, правознавства тощо. Юридична аргументація, з одного боку, є елементом правової системи, а з іншого – відносно самостійним явищем. Юридична аргументація сприяє пошуку способів найбільш

ефективного вирішення спірних ситуацій у юридичній діяльності, одночасно виконуючи функцію збереження та поширення правового досвіду й традицій. Юридичну аргументацію використовують у правотворчості, правозастосуванні, тлумаченні норм права, а також у юридичній освіті й науці, наприклад, у процесі дослідження природи правової реформи.

2. Поняття юридичної аргументації є узагальнюючою категорією, яка інтегровано відтворює обов'язкову, радше за все центральну, системоутворюючу – фахово-спеціальну складову юридичної діяльності. Саме в цій інтегрованості й прослідковано його наукову та практично-прикладну цінність. Юридичну аргументацію визначено як процес і результат обґрунтування істинності (правильності) фактів та/або переконання у прийнятності сукупності аргументів стосовно юридично значущого питання, що виникає під час юридичної діяльності. У процесі осмислення ознак, моделей і видів (типів) юридичної аргументації слід враховувати наявні дискусійні питання розуміння та вживання поняття «аргументація» та інших пов'язаних з ним понять у загальній теорії аргументації й теорії юридичної аргументації, а також особливості теоретичних досліджень юридичної аргументації та практичного використання її результатів.

3. Класифікація юридичної аргументації як процес є необхідним та ефективним етапом наукової гносеологічної діяльності, коли за допомогою спеціальних способів і прийомів здійснюється різноаспектна характеристика видів юридичної аргументації шляхом виявлення ознак подібності, відмінності або поділу юридичної аргументації на групи. Під час вивчення юридичної аргументації класифікація є складовою її загальнотеоретичної характеристики, умовою та засобом пізнання. Важливе місце серед видів юридичної аргументації посідає практична, наукова та освітня, два останніх різновиди досить часто об'єднані в єдину підгрупу – теоретичну. Цим видам юридичної аргументації в тій чи іншій конфігурації притаманне використання прийомів, характерних для всіх моделей аргументації. Проте поряд зі спільними рисами вони мають суттєві відмінності, зумовлені природою теоретичної та практичної діяльності. Якщо перша становить собою форму науково-освітньої діяльності, метою якої є досягнення максимально елімінованого від суб'єкта, тобто позаособистісного, знання про державно-правові явища, то практична діяльність через вплив на неї людського фактора набагато складніша, що може позначитися на особливостях аргументації. Практична юридична аргументація за суб'єктами у свою чергу може бути поділена на аргументацію, властиву різним юридичним професіям – суддям, адвокатам, прокурорам, слідчим тощо, кожен з видів якої має свою специфіку.

REFERENCES

- Berznel, ZN.-L. (2000). *Obshchaia teoriia prava [General Theory of Law]*. V.I. Danilenko (Eds.). (G.V. Churshukov, Trans). Moscow: NOTA BENE [in Russian].
- Burhin, M.S. (1998). Arhumentatsii teoriia [Argumentation theory]. *Yurydychna entsyklopediia, Legal encyclopedia*. (Vols. 1-6). Y.S. Shemshuchenko (et al.). (Ed.). Vol. 1. Kyiv, (pp. 139-140) [in Ukrainian].
- Dudash, T. (2016). Pravova arhumentatsiia: do pytannia pro zahalne poniattia [Legal argumentation: to a question the general concept]. *Pravo Ukrainy, Law of Ukraine*, 8, 99-106 [in Ukrainian].
- Dudash, T. (2017). Osoblyvosti arhumentuvannia rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny (do kharakterystyky metodolohichnykh pidkhodiv) [Peculiarities of argumentation in judgments of the European court of human rights (the overview of methodological approaches)]. *Pravo Ukrainy, Law of Ukraine*, 4, 86-96 [in Ukrainian].
- Kistianyk, V.I. (2013). Vplyv modeli pravovoi arhumentatsii R. Dvorkina na sudove rishennia [Influence of Ronald Dworkin's model of legal reasoning for a judgment]. *Naukovi zapysky NaUKMA, NaUKMA Research Papers*, 144-145, 21-24. Retrieved from <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/2964> [in Ukrainian].
- Koziubra, M. (2016). Teoriia yurydychnoi arhumentatsii ta yii osoblyvosti v konstytutsiinomu sudochynstvi [Theory of legal argumentation, and its specifics in constitutional justice]. *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy, Constitutional Court Ukraine bulletin*, 6, 167-180 [in Ukrainian].
- Koziubra, M.I. (2013). Modeli (typy) yurydychnoi arhumentatsii [Models (types) of legal argumentation]. *Naukovi zapysky NaUKMA, NaUKMA Research Papers*, 144-145, 3-8. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2013_144-145_3 [in Ukrainian].
- Koziubra, M.I. (2013). Teoriia yurydychnoi arhumentatsii: istoriia stanovlennia, stan i perspektyvy u vitchyzniani yurysprudentsii [Theory of legal argumentation: history, formation and prospects in domestic jurisprudence]. *Zahalnoteoretychne pravoznavstvo, verkhovenstvo prava ta Ukraina, General theory of law, rule of law and Ukraine*. A. Meleshevych (Ed.) (pp. 559–582). Kyiv: Dukh i litera [in Ukrainian].
- Koziubra, M.I. (2017). Zahalnoteoretychne pravoznavstvo v umovakh suchasnykh hlobalizatsiinykh transformatsii [Jurisprudence within modern globalization processes]. *Naukovi zapysky NaUKMA, NaUKMA Research Papers*, 193, 3-11 [in Ukrainian].
- Koziubra, M.I. (2018). Pravo, nauka ta inshi formy svitospryiniattia i metodolohiia: linii vzaiemozviazkiv [Law, science and other forms of world perception and methodology: connecting lines]. *Naukovi zapysky NaUKMA, NaUKMA Research Papers*, 2, 3-12. doi: <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2018.3-12> [in Ukrainian].
- Koziubra, M.I. (2018). Pravoznavstvo, nauka, metodolohiia: evoliutsiia pidkhodiv do yikhnykh vzaiemozviazkiv [Jurisprudence, science, methodology: evolution of approaches to their interconnections]. *Naukovi zapysky NaUKMA, NaUKMA Research Papers*, 1, 3-8. doi: <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2018.3-8> [in Ukrainian].
- Koziubra, M.I. (et al.) (2015). *Zahalna teoriia prava [The general theory of law]*. M.I. Koziubra (Eds.). Kyiv: Vaite [in Ukrainian].
- Kryvytskyi, Yu.V. (2018). Pravova reforma: teoretyko-prykladni vymiry aktualizatsii problemy [Legal reform: theoretical and applied dimensions actualization of the problem]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava, Journal of the Kyiv University of Law*, 3, 37-41. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2018_3_9 [in Ukrainian].
- Liashenko, R.D. (2012). Pravova arhumentatsiia u sferi pravotvorchosti [Legal argumentation in the law-making]. *Uchenye zapiski Tavricheskogo natsionalnogo universiteta im. V.Y. Vernadskogo, Scientific Notes of Tavrida National V.I. Vernadsky University*, 25(64), 2, 74-79 [in Ukrainian].
- Lloyd, D. (2006). *Ideia prava [Idea of law]*. (M.A. Iumasheva, Iu.M. Iumashev, Trans). Iu.M. Iumashev (Ed.) (3th ed.). Moscow: KNYGODEL [in Russian].
- Lobach, O.M. (2017). Yurydychna arhumentatsiia v podatkovomu pravi (zahalnyi ohliad) [Legal argumentation in tax law (general view)]. *Naukovi zapysky NaUKMA, NaUKMA Research Papers*, 193, 30-37 [in Ukrainian].
- Melnyk, M.O. (2017). Vplyv vysnovkiv shkoly pravovoho realizmu na teoriu yurydychnoi arhumentatsii [The influence of the school of legal realism findings on the theory of legal reasoning]. *Naukovi zapysky NaUKMA, NaUKMA Research Papers*, 193, 26-30. Retrieved from <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12458> [in Ukrainian].
- Politiuk, A.P. (2015). Arhumentatsiia yak predmet neformalnykh doslidzen (neformalna lohika ta rytorychna arhumentatsiia) [Argumentation as a subject of informal research (informal logic and rhetorical argumentation)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
- Rabinovych, P. (2015). Pravova arhumentatsiia (vykhidni zahalnoteoretychni kharakterystyky) [Legal reasoning (original general characteristics)]. *Yurydychnyi Visnyk Ukrainy, Legal Bulletin of Ukraine*, 17-18(1034-1035), 22 [in Ukrainian].
- Rabinovych, P.M. & Dudash, T.I. (2016). Pravova arhumentatsiia: termino-poniattieviy instrumentarii doslidzhennia [legal argumentation: terminological remedies of the research]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy, Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 2(85), 8-20. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2016_2_3 [in Ukrainian].
- Salo, V.A. (2017). Yurydychna arhumentatsiia ta yii strukturni elementy [Legal argumentation and its structural elements]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu, Kherson State University Herald*, 4(1), 33-36 [in Ukrainian].
- Savchuk, A.Ya. (2017). Lohichni priomy arhumentatsii u naukovu-krytychnomu diskursi Devida Lodzha [Logical techniques of argumentation in scholarly-critical discourse by David Lodge]. *Zapysky z romano-hermanskoj filolohii, Writings in romance-germanic philology*, 1(38), 107-115. doi: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2017.1\(38\).109424](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2017.1(38).109424) [in Ukrainian].
- Shcherbyna, O., & Shcherbyna, N. (2019). Movchannia yak arhument i proiav povahy v arhumentatsii za Dzhonom Lokom [Silence as an argument and a manifestation of respect in the argumentation in John Locke's works]. *Sententiae*, 38(2), 6-18. doi: <https://doi.org/10.22240/sent38.02.006> [in Ukrainian].

- Shcherbyna, O.Yu. (2013). *Lohika ta yurydychna arhumentatsiia [Logic and legal argumentation: monohrafiya]*. Kyiv [in Ukrainian].
- Shcherbyna, O.Yu. (2016). Spetsyfika vytlumachennia termina "yurydychna arhumentatsiia" u lohiko-yurydychnykh studiiakh [The specificity of interpretation of the term "legal argumentation" in the logical and legal studies]. *Filosofski problemy humanitarnykh nauk, Philosophical problems of the humanities*, 25, 61-66 [in Ukrainian].
- Tretiak, O.A. (2004). Politychna arhumentatsiia yak zasib ratsionalizatsii politychnoi komunikatsii [Political argumentation as a mean of rationalization of political communication]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].
- Yurkevych, O.M. (et al.). (2015). *Yurydychna arhumentatsiia [Legal reasoning]. Lohichni doslidzhennia, Logical research*. O.M. Yurkevych (Eds.) (2nd ed., rev.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бержель Ж.-Л. Общая теория права / под. общ. ред. В. И. Даниленко ; пер. с фр. Г. В. Чуршуква. М. : NOTA BENE, 2000. 576 с.
- Бургин М. С. Аргументації теорія. *Юридична енциклопедія* : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ, 1998. Т. 1. С. 139–140.
- Дудаш Т. Правова аргументація: до питання про загальне поняття. *Право України*. 2016. № 8. С. 99–106.
- Дудаш Т. Особливості аргументування рішень Європейського суду з прав людини (до характеристики методологічних підходів). *Право України*. 2017. № 4. С. 86–96.
- Кістяник В. І. Вплив моделі правової аргументації Р. Дворкіна на судові рішення. *Наукові записки НаУКМА*. 2013. Т. 144–145. С. 21–24. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/2964>. (Серія «Юридичні науки»).
- Козюбра М. Теорія юридичної аргументації та її особливості в конституційному судочинстві. *Вісник Конституційного Суду України*. 2016. № 6. С. 167–180.
- Козюбра М. І. Моделі (типи) юридичної аргументації. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2013. Т. 144–145. С. 3–8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2013_144-145_3.
- Козюбра М. І. Теорія юридичної аргументації: історія становлення, стан і перспективи у вітчизняній юриспруденції. *Загальнотеоретичне правознавство, верховенство права та Україна* : зб. наук. ст. ; гол. ред. А. Мелешевич. Київ : Дух і літера, 2013. С. 559–582.
- Козюбра М. І. Загальнотеоретичне правознавство в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Наукові записки НаУКМА*. 2017. Т. 193. С. 3–11. (Серія «Юридичні науки»).
- Козюбра М. І. Право, наука та інші форми світосприйняття і методологія: лінії взаємозв'язків. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2018. Т. 2. С. 3–12. doi: <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2018.3-12>.
- Козюбра М. І. Правознавство, наука, методологія: еволюція підходів до їхніх взаємозв'язків. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2018. Т. 1. С. 3–8. doi: <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2018.3-8>.
- Загальна теорія права : підручник / [М. І. Козюбра та ін.] ; за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
- Кривицький Ю. В. Правова реформа: теоретико-прикладні виміри актуалізації проблеми. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С. 37–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkur_2018_3_9.
- Ляшенко Р. Д. Правова аргументація у сфері правотворчості. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. 2012. Т. 25 (64). № 2. С. 74–79. (Серія «Юридические науки»).
- Ллойд Д. Идея права / пер. с англ. М. А. Юмашева, Ю. М. Юмашев ; науч. ред. : Ю. М. Юмашев. 3-е изд. М. : КНИГОДЕЛ, 2006. 416 с.
- Лобач О. М. Юридична аргументація в податковому праві (загальний огляд). *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2017. Т. 193. С. 30–37.
- Мельник М. О. Вплив висновків школи правового реалізму на теорію юридичної аргументації. *Наукові записки НаУКМА*. 2017. Т. 193. С. 26–30. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12458>. (Серія «Юридичні науки»).
- Політюк А. П. Аргументація як предмет неформальних досліджень (неформальна логіка та риторична аргументація) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.06. Київ, 2015. 18 с.
- Рабінович П. Правова аргументація (вихідні загальнотеоретичні характеристики). *Юридичний Вісник України*. 2–15 трав. 2015. № 17–18 (1034–1035). С. 22.
- Рабінович П. М., Дудаш Т. І. Правова аргументація: терміно-поняттєвий інструментарій дослідження. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 2 (85). С. 8–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/varpu_2016_2_3.
- Сало В. А. Юридична аргументація та її структурні елементи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 4. Т. 1. С. 33–36. (Серія «Юридичні науки»).
- Савчук А. Я. Логічні прийоми аргументації у науково-критичному дискурсі Девіда Лоджа. *Записки з романогерманської філології*. 2017. № 1 (38). С. 107–115. doi: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2017.1\(38\).109424](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2017.1(38).109424).
- Щербина О., Щербина Н. Мовчання як аргумент і прояв поваги в аргументації за Джоном Локом. *Sententiae*. 2019. Т. 38. № 2. С. 6–18. doi: <https://doi.org/10.22240/sent38.02.006>.
- Щербина О. Ю. Логіка та юридична аргументація : монографія. Київ, 2013. 303 с.
- Щербина О. Ю. Специфіка витлумачення терміна «юридична аргументація» у логіко-юридичних студіях. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2016. № 25. С. 61–66.
- Третяк О. А. Політична аргументація як засіб раціоналізації політичної комунікації : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.01. Дніпропетровськ, 2004. 16 с.
- Юридична аргументація. *Логічні дослідження* : монографія / [О. М. Юркевич та ін.] ; за заг. ред. О. М. Юркевич. 2-ге вид., переробл. та доповн. Харків : Право, 2015. 336 с.

Стаття надійшла до редколегії 28.08.2019

Kryvytskyi Yu. – Ph.D in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory of State and Law of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7063-4725>

Legal Argumentation: Doctrinal Understanding and Methodological Potential

*The **purpose** of the scientific article is to summarize and develop theoretical and methodological knowledge about the nature, nature and methodological potential of legal argumentation. The **methodological** basis of scientific search is a set of ideological, philosophical and scientific bases, principles of scientific knowledge, methodological approaches, general methods of thinking, philosophical, general and specific scientific methods, the use of which provided the validity and reliability of the results of the study of legal argumentation. The **scientific novelty** of the publication is that, for the first time, it is proposed to use the methodological tools of legal argumentation in the development of the theory of legal reform; improved substantive and specific characteristics of legal argumentation with the wording of the author's definition of the latter; further developed scientific ideas about the genesis of the theory of legal argumentation and its perspectives in domestic jurisprudence. The **conclusions** of the scientific article are as follows: legal argumentation arose at a certain historical stage in the development of general theory of argumentation. It is constantly evolving, substantially enriching and evolving during legal activities (practical, scientific and educational). Legal argumentation helps to find the most effective way to resolve disputed situations in legal activity, while at the same time fulfilling the function of preserving and disseminating legal experience and traditions. The notion of legal argumentation is a generic category that integrally reflects the obligatory – rather central, systemic – professional component of legal activity. Legal argumentation is defined as the process and result of substantiating the truthfulness (correctness) of the facts and/or belief in the admissibility of a set of arguments regarding a legally significant issue arising in the course of legal activity.*

Keywords: argumentation; legal argumentation; theory of legal argumentation; models of legal argumentation; types of legal argumentation; methodological potential of legal argumentation; legal reform.